

چگونگی جنگ آق در بند سرخس

۲۵ آبان ۱۳۹۵ ساعت ۱۳:۳۶

قیام سالار علیه حکومت مرکزی در خراسان علاوه بر آنکه آن ایالت را دچار هرج و مرج گردانید، در میان ترکمانان و ازبکان نیز نهضتی علیه دولت ایجاد نمود و ضمناً محمد امین خان حاکم خوارزم (خيوه) از گرفتاری قوای دولت مرکزی به قلع و قمع سالار استفاده کرد و پس از تصرف مرو تا نزدیکی سرخس پیش راند. ولی همین که حسام السلطنه بر سالار فایق آمد و به شمال خراسان متوجه شد، خان خوارزم به شمال مرو عقب نشست و برای اغفال دربار ایران یکی از معتمدان خود را به سفارت به دربار ایران روانه کرد و هدایایی نیز برای شاه و درباریان فرستاد.

جوان و تاریخ- کشکول

قیام سالار علیه حکومت مرکزی در خراسان علاوه بر آنکه آن ایالت را دچار هرج و مرج گردانید، در میان ترکمانان و ازبکان نیز نهضتی علیه دولت ایجاد نمود و ضمناً محمد امین خان حاکم خوارزم (خيوه) از گرفتاری قوای دولت مرکزی به قلع و قمع سالار استفاده کرد و پس از تصرف مرو تا نزدیکی سرخس پیش راند. ولی همین که حسام السلطنه بر سالار فایق آمد و به شمال خراسان متوجه شد، خان خوارزم به شمال مرو عقب نشست و برای اغفال دربار ایران یکی از معتمدان خود را به سفارت به دربار ایران روانه کرد و هدایایی نیز برای شاه و درباریان فرستاد. امیر کبیر در سال ۱۲۶۷ هجری رضا قلی خان هدایت را به گمراهی سفیر مزبور به خيوه فرستاد و به او دستور داد که از وضع سپاه و طرز رفتار محمد امین خان تحقیقات کامل نماید. رضا قلی خان هدایت در خيوه، محمد امین خان را ملاقات و او را به انصراف از حمله به مرو و سرخس دعوت نمود. ولی خان مزبور خود را پادشاه مستقل خوارزم می خواند و مرو را هم جزو متصرفات خویش می دانست و به استظهار کمک‌هایی که دولت روسیه به او وعده داده بود، از هرگونه اطاعت و تبعیت نسبت به دولت مرکزی ایران امتناع می ورزید. سفیر ایران پس از چندین بار ملاقات با خان و استحضار از تصمیم او درباره‌ی تسخیر مرو و سرخس و حمله به مشهد به تهران بازگشت و حسام السلطنه بلافاصله به سرخس حمله برد. چند دسته از ترکمانان ساکن بین سرخس و مرو را سرکوب نمود ولی قسمتی از قوای محمد امین خان، راه درگز و لطف آباد به شمال خراسان تاختند و عده‌ی زیادی از قراء و قصبات آباد آن ناحیه را غارت کردند و همین که حسام السلطنه به مشهد بازگشت به پناه ریگزارهای شمالی گریختند. تاخت و تاز ترکمانان مدت سه سال ادامه داشت و محمد امین خان، مقدمات یک حمله‌ی بزرگ را به مشهد فراهم می ساخت. ناصر الدین شاه در اوایل سال ۱۲۷۱ هجری، فریدون میرزا فرمانفرما را با سپاهی کامل به سرکوبی محمد امین خان مأمور کرد. محمد امین خان با سپاه ترکمان و ازبک به مرو حمله برد و دامنه تاخت و تاز خود را تا سرخس توسعه داد. فریدون میرزا با نیرویی که از تهران آورده بود و جمعی از سواران خراسان، در محل آق در بند سرخس با خان خوارزم روبرو شد

و پس از جنگ بسیار خونینی که دو شبانه‌روز طول کشید محمد امین خاندستگیر و کشته شد و قریب به ۲۷۰ تن از سران سپاه خوارزم به خاک هلاک افتادند و بقیهٔ السیف خان راه فرار را پیش گرفتند. جنگ سرخس و درهم شکستن قدرت محمد امین خان برای تحکیم نفوذ و قدرت حکومت مرکزی ایران در میان ایلات ترکمان و نواحی مجاور جیحون که از پایتخت ایران دور و به مراکز فعالیت استعماری و سیاسی دولت توسعه‌طلب روسیه‌ی تزاری نزدیک بود، اثر بسیار مفیدی داشت. لیکن درباریان فاسد ناصر الدین شاه نتوانستند و یا نخواستند از آن پیروزی استفاده کنند و دولت تزاری روس با زبردستی و مهارت کامل به وسیله‌ی سفیر خود در تهران، نظر ناصر الدین شاه را به جانب هرات متوجه ساخت و همین که قوای ایران از خراسان شمالی و مرو و بخارا برای حمله به هرات در سال ۱۲۷۲ هجری به مشهد فراخوانده شدند و نواحی کنار جیحون و خوارزم بدون مدافع ماند. دولت تزاری اولین دسته سپاه قزاق و روس‌های سفید را به خیوه روانه کرد و از تفرقه‌ی بزرگی که بعد از جنگ سرخس بین حکام و امراء و سران ایلات ترکمان پیش آمده بود، استفاده نمود و نفوذ نظامی خود را در خوارزم برقرار ساخت و همین امر مقدمه‌ی تسخیر و استعمار ترکستان غربی و از دست رفتن متصرفات ایران در کنار جیحون بود.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/19948/سرخس-بند-آق-جنگ-چگونگی/19948>